

La Selva, juliol-octubre del 1936: revolució o no revolució?

JORDI GOÑI SARSANACH
DAVID COMAS VILA

SEGONS el *Diccionari General de la Llengua Catalana* de Pompeu Fabra, el concepte de «revolució» es pot definir com un «canvi fonamental en l'organització política, en el govern o constitució d'un Estat; alçament encaminat a aconseguir aquest canvi».

Segons Eugeni Caireta Sampere, «revolució representa unes convulsions de la societat d'un lloc, tant en el camp econòmic com polític i social, que comporten necessàriament un canvi en el mode de producció de la societat en qüestió». «Aquests canvis, evidentment, han d'anar necessàriament acompanyats de modificacions en l'estructura de les relacions econòmiques imperants; altrament, els canvis en el mode de producció no podrien assolir l'èxit desitjat.»¹

Per al mateix autor, a més a més, «el fet que els ajuntaments passessin a anomenar-se comitès, el fet que la part de la població de filiació de dretes fugís, s'amagués o com a mínim emmudís, el fet que es collectivitzessin les empreses de les quals els amos havien fugit o s'havien amagat, o el fet de la repressió anticlerical, no proven en absolut l'existència ni d'una revolució, ni de la voluntat dels "nous" dirigents (quan aquests esdevenen realment nous) de fer un canvi profund en el mode de producció». Contradictòriament, i a continuació mateix d'aquestes darreres paraules, en el mateix paràgraf, E. Caireta no dubta a qualificar els fets d'aquells primers mesos de la Guerra Civil d'«actes revolucionaris».

Però, bé va passar alguna cosa. El fet que l'acció decidida dels sectors populars ajudés a parar el cop militar a Catalunya, especialment a Barcelona, els va proporcionar un importantíssim poder: el que dóna disposar d'armes i de saber-se guanyadors davant el cop de força dels sectors contraris a la lega-

1. Eugeni CAIRETA SAMPERE, «1936: una revolució a la Selva?», *Quaderns de la Selva*, 4, Centre d'Estudis Selvatans, (1991), ps. 173-175.

litat republicana, almenys durant aquests mesos de l'estiu-tardor del 1936. Això, combinat amb un decret de dissolució de l'exèrcit —que només es complirà en el bàndol republicà— i la desaparició de l'estructura de poder que lligava els dirigents republicans amb la base de la societat durant el període juliol-octubre del 1936, farà que a cada poble, en major o menor mesura depenent de la seva situació social, econòmica i ideològica, apareguin els «Comitès Locals Antifeixistes».² En aquest sentit, no som del parer de Caireta quan diu, en l'obra esmentada en nota: «que els ajuntaments passessin a anomenar-se comitès»; podia ser que en algun poble, com a Breda, des de l'ajuntament es propiciés l'aparició del comitè, però més sovint va donar-se la coexistència d'ajuntament i comitè —com a Caldes de Malavella i a la Cellera de Ter—, tot i que els comitès, creats en els dies següents al cop d'estat militar, van actuar com a ajuntaments, malgrat no ser-ho, i imposaren la seva voluntat al consistori; en altres llocs, com a Anglès i a Santa Coloma de Farners, el consistori va tenir una pobra, o nul·la activitat.

Els comitès locals, que com s'ha dit més amunt van crear-se en els dies immediatament posteriors al cop militar, van actuar amb gran independència dins l'àmbit del terme municipal de cada poble. Els intents de coordinar-los provenien de dalt, del Comitè Central de Milícies Antifeixistes, amb seu a Barcelona. En el marc local, cada comitè es coordinava amb aquell altre, o altres, amb el qual tingués una necessitat comuna (aconseguir farina, per exemple) i que depassés les possibilitats individuals. Això no vol dir que, amb el pas de les setmanes, no s'anés creant una estructura jerarquizada dels comitès antifeixistes (local, comarcal, provincial i central), fet important dins el procés engegat per la Generalitat per tal d'anar recuperant el seu control de la societat catalana.

Nosaltres creiem que, a escala local, sí que va existir una «revolució» en la societat de l'època, malgrat els que, com ens diu Pelai Pagés, arriben «a discutir que l'esclat de la Guerra Civil hagués provocat una revolució, tot un

2. Durant aquest temps, juliol-octubre del 1936, s'anirà produint una lenta reconstrucció d'aquella estructura de poder per part de la Generalitat, anant del mínim control que tenia en els primers dies posteriors al 18 de juliol, al màxim que suposa que durant el mes d'octubre del 1936 es vagin constituint els nous ajuntaments catalans sota les seves disposicions; això no vol dir que no s'anessin produint actes incontrolats —excessos revolucionaris?— com l'assassinat de persones o la confiscació de béns de

gent i institucions contràries —o suposadament contràries— a la República, actes que pràcticament desapareixeran a partir de la derrota que van suposar «els fets de maig» del 1937 per a les forces més «revolucionàries», CNT i POUM —no oblidem que aquest enfrontament va ser el moment culminant d'una altra guerra civil, aquesta interna, que es va anar desenvolupant des de l'esclat del 18 de juliol i fins aquestes dates dintre els rengles republicans.

seguit de transformacions revolucionàries que perseguien capgirar el sistema de la propietat...».³ Així ho creia gent que va viure directament els esdeveniments, com l'alcalde cenetista de Caldes de Malavella quan, el 24 d'octubre del 1936, amb motiu de la constitució del nou ajuntament, deia que no s'anava al consistori «amb l'esperit de *mando*, sinó amb l'esperit de la revolució» (*Llibre d'Actes de l'Ajuntament de Caldes de Malavella*); o com ho creia la Junta de Seguretat Interior de Catalunya quan, en una circular emesa des de Barcelona el 9 de novembre del 1936, deia que els nous consistoris «vetllaran en tot moment per l'ordre revolucionari establert pels Comitès de Milícies Antifeixistes». Però és que també va haver-hi un canvi en l'organització social (dient-ho d'una forma vulgar, els de baix van passar a manar els de dalt), van realitzar-se actes clarament revolucionaris: collectivitzacions industrials i agràries, persecuiment de persones i crema de símbols que representaven institucions i/o partits polítics que s'ajudaven mútuament per mantenir sotmesa una gran massa social que els era contrària i a la qual veien amb una por creixent, etc.

Tornem a repetir que els actes ocorreguts entre juliol i octubre del 1936, i que nosaltres qualifiquem de «revolucionaris» (poden haver-hi actes revolucionaris i no revolució?, pot existir una revolució sense actes revolucionaris?), pot ser que fossin més evidents en uns llocs que en uns altres: segurament ho foren més a Barcelona que a Santa Coloma, però tenim els exemples d'Osor, Brunyola o Salt, que ens recorden una activitat revolucionària evident (incloent dins aquesta els morts per motius polítics: o no van haver-hi morts en la revolució francesa?, o en la revolució russa?).

Creiem, com ho creuen la majoria dels que visqueren el període del 18 de juliol a l'octubre del 1936, tant d'un bàndol com de l'altre (i per motius, evidentment, oposats), que durant aquests dies va existir una «revolució», un canvi radical de l'organització del poder i de la societat catalana, i dins d'aquesta, de la societat selvatana; potser va ser una revolució que no va arribar a tots els àmbits de la vida ciutadana, potser les transformacions revolucionàries foren superficials, però és que tampoc no van deixar —ni les persones i els partits polítics contraris que es produís una revolució, per un costat, ni les circumstàncies d'estar enmig d'una guerra, per l'altre— que aquesta revolució tingués el temps suficient per consolidar-se: en aquest sentit es pot dir que va ser una revolució truncada. En ajuda d'aquesta opinió, i per

3. Pelai PAGÈS, «Guerra Civil i Història Local: noves aportacions», *L'Avenç*, 158, (1992) ps. 36-38.

